

Inhoud

Albanië

- ▶ Doorkruis het mysterieuze hoogland tussen Valbonë en Theth
- ▶ Dwaal over de eeuwenoude citadel van Krujë en de Kaap van Rodon
- ▶ Daal af in het brein van oud-dictator Hoxha in Tirana's Bunk'Art
- ▶ Volg het overwoekerde keienpad van de historische Via Egnatia
- ▶ Ervaar het werelderfgoed van Gjirokastër, Butrint en Voskopojë
- ▶ Laat je culinair verrassen bij Mrizi i Zanave, Huqi en Gjepali

- 7 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf
- 1 11 Albanië: een verdieping**
 - 12 Economie
 - 16 Politiek en samenleving
 - 18 Natuur
 - 26 Bevolking
 - 36 Eten en drinken
- 2 39 Geschiedenis**
 - 40 De Illyriërs
 - 40 De Romeinen en Byzantijnen
 - 42 Onder Ottomaans bewind
 - 45 De strijd om onafhankelijkheid
 - 47 Ahmed Bey Zog en Tweede Wereldoorlog
 - 49 Onder de communisten
 - 52 De hoopvolle jaren 90
 - 53 Op naar het EU-lidmaatschap
- 3 55 Kunst en cultuur**
 - 56 Literatuur
 - 58 Film
 - 59 Beeldende kunst
 - 61 Architectuur
 - 62 Muziek
- 4 65 Tirana**
 - 66 Oriëntatie
 - 67 Aan het Skanderbegplein
 - 75 Verder weg van het plein
 - 82 Tips en adressen
- 5 87 Rondom Tirana**
 - 88 Krujë
 - 92 Dajt
 - 94 Bunk'Art 1
 - 95 Tussen Tirana en Elbasan
 - 97 Elbasan
 - 100 Durrës
 - 106 De Kaap van Rodon
 - 108 Tips en adressen
- 6 113 Het noorden**
 - 114 Tussen Tirana en Shkodër
 - 119 Shkodër
 - 127 Rondom Shkodër
 - 128 Naar de noordelijkste punt
 - 131 Theth
 - 138 Van Shkodër naar het oosten
 - 142 Valbonë
 - 143 Tussen Valbonë en Kukës
 - 143 Kukës
 - 149 Tussen Kukës en Peshkopi
 - 150 Peshkopi
 - 154 Van Peshkopi naar Tirana
 - 157 Historisch Mirditë
 - 160 Tips en adressen

Woord vooraf

Albanië zit in de lift als vakantie-land, en niet zonder reden. Het is het grondgebied van een van de oudste culturen van Europa. Met een heerlijke kustlijn, bergen van een magnifieke schoonheid en een bevolking waarvan de openheid, zeker gelet op de geschiedenis, werkelijk verbluffend is. Die geschiedenis is er een van belegering, strijd en overheersing. De Romeinen, de Venetianen, de Ottomanen... allen hebben hun sporen nagelaten in het land van de Illyriërs. Ook recent. Van het paranoïde regime van Enver Hoxha zijn de sporen ook na meer dan 30 jaar op veel plaatsen nog verbijsterend zichtbaar. In bunkers, tot ruïne vervallen fabrieken, sinds lang verlaten hotels. En in het hart van de mensen. Of het Albanië lukt het geplaagde verleden van zich af te schudden en zijn weg te vinden in het doolhof van oude en nieuwe krachten? Zeker is dat het verleden en de rauwe randjes diepte geven, ook aan je beleving als toerist. Je kunt in Albanië twee weken aan het strand gaan zitten en je prima vermaken. Je kunt ook zes weken rondtrekken zonder je één dag te vervelen. Naarmate je meer ziet, besef je meer hoe weinig je weet. Er is veel ongebaand en ongezien in dit Balkanland aan zee, veel te ontdekken. Voor historici, cultuurliefhebbers en archeologen. Maar ook voor wandelaars, fietsers, watersporters en andere avonturiers. Bijna nergens heb je zoveel ruimte en vrijheid. De grotere wegen zijn avontuurlijk maar over het algemeen goed begaanbaar, het openbaar vervoer brengt je voor weinig geld bijna overal, in elke stad vind je uitstekende accommodaties, en het voornaamste: iedereen zal je helpen. Je zult met open armen ontvangen worden.

Yvonne van Osch

Albanië: een verdieping

Maletë me gurë,
fusha me bar shumë,
aratë me grurë,
më tutje një lumë.

Zo begint het beroemde gedicht 'Fshati Im' (Mijn dorp) van Andon Zako Çajupi (1866-1930), een van de dichters uit de Albanese Renaissance. Een ode aan de bergen en de rotsen, de weelderige bloemenweiden, het water van de rivier die zich ongetemd door de laagvlakte kronkelt, velden vol koren en mais, koel water uit de bron en de vrouwen...

Het gedicht markeert de periode waarin een hernieuwd nationaal Albanees bewustzijn opbloeide, onder andere in de kunst. Toch is de nationale trots al zo oud als Albanië zelf, hoe hartgrondig de Albanezen het lot van hun land ook mogen vervloeken. Kom niet aan Albanië, want dan kom je aan hen.

< Een groepje oudere dames in Durrës.

mensen zich eerder met de streek of het district waar ze deel van uitmaken dan met hun prefectuur, bijvoorbeeld Mirditë of de Prokletijë-bergen.

Internationale betrekkingen

Albanië was een van de eerste Europese landen die zich na de val van het communisme aansloten bij het Partnerschap voor de Vrede, waarmee de NAVO de band tussen Europa en de voormalige Sovjet-Unie hoopte te kunnen versterken, niet geheel succesvol naar nu blijkt. Sinds 2009 is Albanië lid van de NAVO. Het land wordt gezien als een belangrijke bondgenoot van het Westen in de Balkan, zoals in augustus 2018 werd bevestigd, toen de NAVO plannen aankondigde voor het bouwen van een luchtmachtbasis bij Kuçovë, ten noorden van Berat. Na zes jaar kandidaat-lidmaatschap kreeg Albanië eind maart 2020 dan ook samen met Noord-Macedonië groen licht voor het starten van de onderhandelingen over toetreding tot de EU, onder strikte voorwaarde van verdere justitiële hervormingen en corruptiebestrijding. In juni 2021 sloot ook Nederland – dat eerder tegen was – zich aan bij de landen die voor toetreding van Albanië tot de EU zijn.

Albanië werkt samen met de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa aan het harmoniseren van Europese regels. Het is lid van de Raad van Europa, de Wereldhandelsorganisatie, de Organisatie voor Islamitische Samenwerking en de Unie voor het Middellandse Zeegebied.

NATUUR

Bergen, bossen, wetlands, meren en stranden, zijn de belangrijkste elementen van het rijkgevarieerde landschap van Albanië. Het land is deel van het Balkanschiereiland, zoals het gebied in oostelijk Europa tussen grofweg Bulgarije en Griekenland wordt genoemd, en ligt in de omklemming van Montenegro in het noorden, Kosovo en Noord-Macedonië in het oosten, Griekenland in het zuiden en de Ionische en Adriatische Zee in het westen. Ook Italië is een naaste buur. Op het smalste punt, bij de Straat van Otranto, is het maar 72 km tot de hak van de laars van Italië.

Met bijna 29.000 km² is Albanië net iets kleiner dan België, maar er wonen 2,9 miljoen mensen, tegenover 11,5 miljoen in België, een enorm verschil. De leegheid zal dan ook een van de eerste dingen zijn die je op zullen vallen. Na de Tweede Wereldoorlog is de bevolking weliswaar bijna verdrievoudigd, maar sinds 1991 heeft Albanië vooral leegloop gekend.

Gemiddeld ligt Albanië 708 m boven de zeespiegel. De hoogste piek is die van de Korabi, op 2751 m, niet ver van de Noord-Macedonische grens vlak bij Peshkopi. De heuvels en bergen zijn grillig, steil soms, gespleten, gescheurd en hier en daar zo goed als ontoegankelijk. Afrikaanse en de Euraziatische tektonische platen (stukken aardkorst) botsten hier tussen

Klif bij de Kaap van Rodon, waar oeverzwaluwen hun nesten maken.

de 50 en 100 miljoen jaar geleden met een onhoudbare oerkracht in slow motion op elkaar. Het overgangsvlak zorgt voor regelmatige schokken. Eind 2019 vond een van de zwaarste aardbevingen sinds decennia plaats, in het kustgebied ten noordwesten van Tirana. De aardbeving van 6,4 op de schaal van Richter kostte 51 mensen het leven en maakte circa 10.000 Albanen dakloos. Onder andere Turkije en de EU hielpen bij de wederopbouw van de zwaar getroffen plaatsen Durrës, Thumanë en Laç.

Naast de prachtige berggebieden bepalen kust en water een belangrijk deel van wat Albanië voor toeristen aantrekkelijk maakt. De kust heeft een lengte van 362 km en is zeer gevarieerd. Van kilometerslange zandstranden zoals bij Velipojë en Shëngjin in het noorden tot de fijne grind- en rotsbaaitjes net onder Vlorë en trendy strandresorts nog wat verder naar het zuiden. Waar de moerassige kustvlaktes tot de zee reiken, zijn de rotswanden soms hoog en steil, zoals bij de magnifieke Kaap van Rodon (zie p. 20 voor een overzicht).

Bijna 5% van de Albanese oppervlakte bestaat uit water. Grote meren zijn het Meer van Shkodër in het noorden en het Meer van Ohrid in het zuidoosten. Belangrijke rivieren zijn de Drin, de Mat, de Shkumbin, de Vjosë en de Seman. De meeste zijn door een sterk wisselende watertoevoer onbevaarbaar, behalve op de plaatsen waar dammen zijn aangelegd, zoals bij het Komanmeer, een stuwmeer van de Drin. Op bepaalde stukken van de Osum, de Shkumbin, de Vjosë en de Zwarte Drin wordt ook wel aan kajaken en raften gedaan.

DE STILSTE STRANDEN VAN ALBANIË

Welke stranden vind je waar? Voor een plek tussen afgetrainde fitboys kun je langs de hele Riviëra daar terecht waar het asfalt of je eigen hotel je heen leidt. Maar er zijn ook minder betreden stranden. Hier volgen de twaalf stilste boven de Riviëra, van noord naar zuid:

- 1 **Rana e Hedhun**, oftewel Geworpen Zand, interessante zandduinen en mooi strand tussen Shëngjin en Velipojë. Hoe verder naar het westen, hoe stiller het wordt.
- 2 **Tale**, tussen de zee en het moerasgebied van Kunë-Vain-Tale, ten zuiden van Lezhë, lang zandstrand met bescheiden voorzieningen.
- 3 **Kaap van Rodon**, aan het eind van de weg, die in 2020 gerestaureerd werd, voorbij het schilderachtige Sint-Antoniuserkerkje. Het strand loopt door tot vlak bij het kasteel in de punt.
- 4 **SH49**, een naamloos strand aan het einde van de SH49 net onder het reservaat van Rrushkull, voorbij Qerret en de camperplaats. Een mooi zandstrand met een paar charmante restaurantjes.
- 5 **Portez**, 15 km ten noorden van Durrës aan de zuidkant van de Kaap van Pallës. Een geheimtip van de lokale bevolking, schoon strand met kleinschalige voorzieningen, ondiep water.
- 6 **Playa del Este Karpën**, 15 km ten zuiden van Durrës, een doorgaans stille en ruime plek. Neem de afslag van de SH4 voorbij Golem naar Qerret en ga over het water rechtsaf.

De stilste stranden

- 7 **Plazhi i Gjeneralit**, bij het puntje 30 km ten zuiden van Durrës, langs een avontuurlijke weg door het bos. Fijn zand met rieten parasols, goede voorzieningen en strak uitzicht.
- 8 **Divjakë**, op de landstrook tussen zee en meer, in beschermd natuurgebied dat ternauwernood van het massatoerisme werd gered, met enorme zandmassa's waar je nauwelijks iemand ziet.
- 9 **Darzez**, ten westen van Fier, een ruig en stil strand met een aantal voorzieningen. Ga vanaf de SH94 via Fushë 10 km over een niet optimale weg.
- 10 **Narta**, op de landtong van Zver nec, lang strand met fijn zand en ondiep water, niet superstil, maar fijn voor kinderen.
- 11 **Karaburun**, het schiereiland bij Vlorë, alleen bereikbaar te voet of per boot. Sensationele baaien met grotten en rijke onderwaterwereld, zoals Grama, Shanpovel en Dafina Bay.

De rustigste stranden aan de Albanese Riviëra waren (in 2020) Gjipë en Jalë bij Vuno, Potam bij Himarë, Borsh, Bunec bij Piqueras, Lukovë, Coco bij Sarandë, Pema e Thatë bij Ksamil en Mango bij Butrint. In de regel geldt: hoe moeilijker het is om er te komen, hoe groter je kans op de perfecte strandidylle. Informeer zo mogelijk van tevoren of de weg te doen is.

Het strand van Gjipë.

Traditionele muziek

Albanië is bekend om zijn iso-polyfone volksmuziek, meerstemmige muziek met een dragende stem op constante toonhoogte (iso) die stamt uit de tijd van mondelinge overlevering, waarin op een tapijt van geluid verhalen over liefde, heldenmoed en de schoonheid van de streek werden uitgerold.

Vanaf het eind van de 19de eeuw lieten zanggroepen zich vaker begeleiden door instrumenten als klarinet, viool en luit. Hiermee was de saze geboren, genrenaam voor een klein orkest dat leunt op de oude volksmuziek. Veel Albanese hotels kregen hun eigen saze.

De eerste opnamen van beroemde sazes werden in de jaren 20 door de Italianen gemaakt op platen waarvan ze de achterkant gebruikten voor hun eigen fascistische muziek. De iso-polyfone muziek overleeft mede dankzij jaarlijkse festivals door het hele land en de Amerikaanse producer Joe Boyd, die erdoor betoverd raakte en in 2017 een cd uitbracht van het gelegenheidsgezelschap Saz'iso, *At Least Wave Your Handkerchief At Me*.

Klassieke muziek

De eerste componist van klassieke muziek in Albanië was de franciscaner priester Martin Gjoka (1890-1940). Hij verwerkte muzikale thema's van Bach en Händel in de polyfone muziek van het noorden. In 1958 werd de eerste Albanese opera, *Mrika*, opgevoerd. De maker Prenk Jakova zette met zijn vervlechting van Italiaanse belcanto en inheemse zangstijlen de standaard voor een nationale opera, maar bekender werd zijn plaatsgenoot uit Shkodër Çesk Zadeja, die behalve opera's ook symfonische werken en kamermuziek schreef. Tish Daia (1926) componeerde het eerste Albanese ballet *Halili dhe Hajria* in 1963, naar het historische drama van Kol Jakova over de strijd van de Hooglanders tegen de Turkse overheersing.

Indrukwekkend is het verhaal van componist Dhora Leka (1923-2006), die met de partizanen vocht maar door het latere regime werd gedeporteerd naar een dorpje bij Fier. Terwijl ze door de jeugd op straat werd uitgejouwd, hoorde ze de strijdlieden die ze zelf geschreven had uit de klaslokalen klinken. Leka is samen met onder anderen danser Agron Aliaj en Edi Rama, toen minister van cultuur, te zien in de indringende film *Biografi* die de Nederlandse Eline Flipse in 2000 maakte over het leven van kunstenaars tijdens de dictatuur.

Tot de hedendaagse componisten horen Aleksander Peçi, Sokol Shupo, en Endri Sina. Internationaal bekende operasterren zijn de sopranen Inva Mula en Ermonela Jaho en de tenor Rame Lahaj. In Nederland bekende muzikanten zijn onder anderen pianist Mirsa Adami, violist Adelina Hasani en de cellisten Artur Trajko en Redi Hasa. Hasa, die onder meer speelt met

Jonge dansers tijdens een festival voor traditionele muziek en dans in Durrës.

Ludovico Einaudi, brengt in het melancholische *Dajti Mountain* de schoonheid van het bergland rond de Albanese hoofdstad betoverend tot leven.

Moderne muziek

Aan de andere kant van het muzikale spectrum vind je groepen als Albanian Mafia Rap, een formatie van kortgeschoren jonge Albanese mannen die in hun woonplaats Stuttgart met geheven stinkvinger de vertwijfeling over verloren dromen uitschreeuwen in beeldrijke teksten. Dichter bij huis is het de populaire hiphopartiest Noizy die vanaf drijvende eilandjes op azuurblauw water de droom leeft die het gros van zijn leeftijdgenoten niet waar kon maken. Noizy werkt samen met populaire artiesten als Çiljeta Xhilaga en Enca Haxhia. Met de laatste verwierf hij internationaal bekendheid door het nummer *Bow Down*. De meest populaire vrouwelijke artiesten van dit moment zijn Elvana Gjata, Dafina Zeqiri en Elhaida Dani. In Italië is de in Fier geboren Ermal Meta een megaster.

De Albanese popmuziek is vaak een combinatie van turbofolk en reggaeton, soms met een vleugje oosterse zwoelte, meestal vrolijk en rechttoe rechtaan – een stijl die ook in het interregionale vervoer duidelijk sterk gewaardeerd wordt.

Tirana

Getimmer, getoeter, gebreek. Hoeden, pakken, bloemetjesjurken, hoge hakken. Instortende huizen waar elektriciteitsdraad als ongekamd haar naar beneden hangt, met iets verderop de skyline van de toekomst... Op weinig plaatsen zul je zoveel contrast en beweging tegelijk zien als in Tirana. De hoofdstad is in transitie en je zult het weten ook. De mars van gravers en kranen gaat dag en nacht door. Het is de nieuwe tijd die het ingeeft, maar ook een op vooruitgang gerichte politiek, waarvoor premier Rama met de verfkwast het startschot gaf in zijn tijd als burgemeester. Veel kleur van het onstane patchwork van tinten en motieven is verdwenen, maar de geest is gebleven. Een sfeer van opbouw en gentrificatie.

< De centrale, overdekte markt van Tirana.

Het Bektashi World Center in de heuvels aan de oostkant van Tirana.

verdreven naar andere min of meer beschutte delen van de stad. Het gebied waar het treinstation heeft gestaan, is nu een brede boulevard.

Het oosten

Verscholen tegen een heuvel in de noordoostelijke buitenwijken ligt het imposante complex van het **Bektashi World Center**, het administratieve en spirituele hoofdkwartier van de bektashi-orde (zie p. 31). Het adres, aan de Rruga Dhimiter Karmada, is niet makkelijk te vinden. Neem de bus Unaza of Autotraktorit die over de Bulevardi Bajram Curri naar de Rruga Ali Demi gaat en vraag mensen in de bus en op straat je op weg te helpen. Je bereikt het complex via kleine straatjes naar boven.

Het is een verrassing na de toegangspoort aan de rand van het wat armoe-dige wijkje de immense met pilaren omzoomde koepel van het centrum te zien liggen. Dit is de plek waar bektashi-geestelijken samenkomen om te mediteren. De toegangspoort is elke dag open tot zeven uur, maar het is onduidelijk wanneer je de koepel en het museum dat in de kelder gehuisvest is, kunt bezoeken. Vrij toegankelijk zijn drie kleine tekkes, waar houten tombes staan van gestorven baba's, de spirituele leiders. De tekkes zijn ontworpen met twee halve koepels op ongelijke hoogte, waardoor het licht dat naar binnen komt de vorm heeft van een oog. De muren zijn versierd met motieven en teksten in zeer heldere, mooie kleuren. In een ouder deel van het complex bevinden zich de gebouwen waar de derwisjen verblijven.

Artist impression van MVRDV van de toekomstige piramide.

Het zuiden

Ga je vanaf het Skanderbegplein naar het zuiden over de Lana langs de centrale Bulevardi Dëshmorët e Kombit, dan is het eerste waar je oog aan kleeft een **piramide** van steen en glas. Een wat? Ja, een piramide, midden in Tirana. Met Egypte heeft het in 1988 in gebruik genomen bouwwerk weinig te maken. Het werd ontworpen door de dochter en schoonzoon van Enver Hoxha als museum voor diens nalatenschap. Die status heeft het echter nooit gekregen. Na 1991 werd het gebouw herbestemd tot conferentie- en expositieruimte. Tijdens de Kosovo-crisis in 1999 deed het dienst als basis voor de NAVO en enkele hulporganisaties. En sindsdien, terwijl het monument verviel tot klimobject en decor voor horrorfilms, heeft afbraak of herbestemming zo'n beetje jaarlijks op de stedelijke agenda gestaan. In 2018 werd de opdracht voor een nieuw ontwerp toegekend aan het gerenommeerde Nederlandse ontwerp bureau MVRDV. Dat is van plan om van het 'brutalistische monument' een innovatief centrum voor technologie, cultuur en kunst te maken. In februari 2021 zijn de werkzaamheden daarvoor gestart.

Even verderop, met dikke zwarte auto's voor de deur, houdt de Albanese premier kantoor. In de entreehal van het gebouw opende hij in 2015 het **Centrum voor Openheid en Dialoog**. In het centrum worden regelmatig exposities en meetings georganiseerd, toch maakt het met de nors kijkende bewakers voor de deur een redelijk gesloten indruk. Het was hier dat begin 2019 meerdere malen demonstranten met traangas werden verdreven.

Het centrale plein van Durrës met de Grote Moskee.

Het Archeologisch Museum

Op de Rruga Taulantia, de weg die de kustlijn volgt, vind je in een modern en prestigieus gebouw het Archeologisch Museum, met een ruim overzicht van in de streek gevonden voorwerpen. Denk aan speerpunten, sieraden en bijlen uit de steen-, brons- en ijzertijd, kannen en vazen uit de archaïsche periode en fragmenten van grafmonumenten uit de klassieke tijd. Opvallend zijn de vele kleiafdrukken van beeldjes gewijd aan Artemis, godin van de jacht en de kuisheid, die berucht was om haar wraakzucht.

Al in de 4de eeuw v.Chr. sloegen de inwoners van het gebied hun eigen munten. De handel moet bijzonder levendig zijn geweest, want sommige munten schijnen in het huidige Roemenië teruggevonden te zijn. Ook de vele gevonden amfora's getuigen van druk handelsverkeer, en ook van schipbreuk en piraterij. De meeste wijn- en oliekannen zijn flink met schelpresten aangekoekt door de talloze jaren in zee.

Naar het noorden langs de kust

Een klein stuk oostelijk vanaf het museum gaat een pad omhoog naar de vroegere **villa van koning Zog**. Het in 1927 in Italiaanse stijl gebouwde huis is eigendom van zijn nazaten, maar lijkt niet te worden gebruikt en is evenmin voor het publiek toegankelijk.

Langs de promenade van de Rruga Gurrila kun je nog een heel stuk doorlopen langs de kust, die hier stiller en schoner is dan ten zuiden van het centrum. Je vindt ook hier een hoop restaurants, cafés en bars. Iets verder landinwaarts ligt de SH51, ofwel de Rruga Aleksander Goga, die doorloopt

In zee gevonden amforen uit de Romeinse tijd in het Archeologisch Museum van Durrës.

tot de **Kaap van Pallës**, met de relatief rustige stranden van Ohana en Portez.

Naar het zuiden: Golem en Kavajë

Van Durrës tot voorbij Golem, zo'n vijftien km zuidelijker, zie je op de kaart het gouden lintje dat garant staat voor cocktails, parasols en zorgeloos strandgenot. Maar het kustgebied onder de oude havenstad is ook historisch interessant. In een plaats aangeduid als Kembi i Kavajës die vroeger Petra heette, werd in 48 v.Chr. de beroemde slag tussen de Romeinse rivalen Caesar en Pompeius uitgevochten. Het gebied bloeide dankzij de gunstige ligging en het milde klimaat, wat je terugziet in Kavajë.

Opmerkelijk is de grote rol die bewoners van Kavajë tijdens de Tweede Wereldoorlog op zich namen om Joden te beschermen die waren gevlucht uit Duitsland, Oostenrijk en de omliggende landen. Een derde van hen vond in Kavajë een plek bij lokale families. Van deze families zijn een aantal genoemd in het register van Yad Vashem (zie ook p. 237).

Zoals veel andere steden kende ook Kavajë in de communistische jaren 60 en 70 een enorme industriële groei, met fabrieken voor onder andere metaalverwerking, glas en ingemaakte groenten. De groei had wel een prijs. In Kavajë leidden de mensonterende omstandigheden van arbeiders in 1988 tot de eerste stakingen en protesten in Albanië die bijdroegen tot de val van het communisme. Het was de partijdig gearbitreerde voetbalwedstrijd tussen de lokale club Besa en die van de Partizani uit de hoofdstad die de woede in 1990 definitief tot ontploffing bracht.

Laç

Reizend naar het noorden over de snelweg of over de oude SH39 die er al kronkelend naast loopt, is Laç een van de eerste plaatsjes die je tegenkomt na Krujë en Prezë, die in hoofdstuk 5 beschreven zijn. Op de top van een heuvel aan de oostkant van deze kleine stad bevindt zich een van de meest bezochte kerken van Albanië, de **Sint-Antoniuserker** (Kisha e Shna Ndout Laç, zie foto p. 3). De kerk die samen met een klooster in 1557 door de franciscanen werd gebouwd (zie kader p. 115), werd in 1967 door de communisten vernietigd maar na hun tijd hersteld. Mensen zagen het beklimmen van het lange pad naar boven als een offer waarmee zij de goedheid van de heilige Antonius aan konden roepen. Zij geloofden zo sterk in zijn wonderen, dat Laç geleidelijk is uitgroeid tot het Lourdes van Albanië.

Bij de kerk staan een flink aantal bijgebouwen, waaronder verblijfsgebouwen, een auditorium, een restaurant en een parkeerplaats, waarvan de gigantische omvang wel iets over de potentiële toeloop zegt. Bijzonder is vooral de kleine grot, waar volgens de legende de heilige martelaar Blasius zou hebben gewoond. Aanbidders schuiven voetje voor voetje de benauwde, donkere ruimte in en steken hun hoofd in een geheimzinnige komvormige holte om wat restenergie van de kluizenaar op te vangen. In en om de grot zijn de rotsen donker en glimmend van alle aanrakingen en pogingen van mensen om stukjes steen af te breken.

De tocht te voet omhoog duurt ongeveer 1 uur vanaf de hoofdstraat. Ga door het marktstraatje, steek over en loop met een kleine zigzag verder door, dan vind je een bord. Onderweg kun je kaarsjes, drankjes en souvenirs kopen.

De natte kust

Ga je uit Laç vandaan naar het westen, dan kun je over de SH35 een heel stuk de zee inrijden. De weg ligt over een dijk die als een soort klapdeurtje tussen het moeras en de **lagune van Patok** lijkt te fungeren. De natheid aan weerszijden varieert met de stroming en het tij en ook de monding van de Mat net ten noorden van de lagune kan van vorm verschillen. Op de dijk zijn wat zijarmpjes met restaurants en houten huisjes op palen in het water gebouwd. Het uitzicht vanaf de dijk en de pieren is mooi.

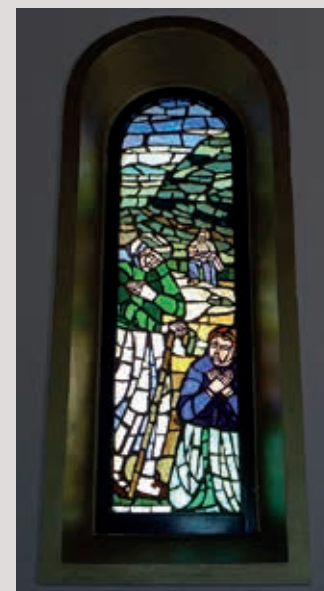
Zoals langs de hele zompige kuststrook tussen Shkodër en Fier zijn in dit gebied netwerken van kanalen gegraven voor irrigatie van de landbouwgrond en om overstromingen tegen te gaan. Helaas kan de toevloed van smeltwater uit de bergen soms toch te groot zijn. In maart 2018 nog raakten in de buurt van Shkodër 800 mensen geïsoleerd door de hevige regenval. Voor nestelende en foeragerende vogels zijn de verlaten moerassen tegelijkertijd ideaal. Vogelaars kunnen hun hart ophalen met bijna 200 soorten

DE FRANCISCANEN

De franciscanen vormen een wereldwijde rooms-katholieke broederschap. De orde is gesticht door Franciscus van Assisi (1182-1226), die ervoor koos zijn leven in dienst te stellen van God en de armen (ook wel 'minderen' genoemd; in Nederland is de officiële naam de Orde van de Minderbroeders). De franciscanen kwamen tussen de 13de en de 17de eeuw vanuit Italië naar Albanië en stichtten daar met name in de arme berggebieden hun kerken, kloosters en seminaries om het volk spiritueel bij te staan, te beschermen en te verheffen.

Onder de priesters en monniken waren er relatief veel uit de groep van de Arbëri, de Albanezen die rond 1500 voor de Ottomaanse overheersing naar Italië gevlucht zijn. Vooral in het noorden zijn nog enkele actieve franciscaner kloosters, zoals in Shkodër en in Laç. De kloosterlingen wonen met elkaar en zijn vaak onder de mensen. Om monnik te worden, leggen zij onder andere de gelofte af van reinheid, gehoorzaamheid en armoede.

Andere katholieke ordes die Albanië heeft gekend zijn die van de benedictijnen, de dominicanen en de blasianen.

Raam met beeltenis van armen en zwakken in de hoog gelegen kerk van het franciscaner klooster in Laç.

vogels aan dit deel van de kust, waar de Lagune van Cekë en de **moerassen van Vain en Kunë** zich samen met het Meer van Kënallë uitstrekken tot aan de havenstad Shëngjin. Een deel hiervan, waaronder het brede strand van Talë, is tot beschermd gebied verklaard. Onder andere Albanian Trip (albaniantrip.com) organiseert tochten voor vogelaars.

Lezhë

De weg uit Laç naar het noorden gaat verder langs een oude fosfaatfabriek, door glooiend landschap met lapjes bouwgrond, kleine plantages, granaatappelbomen en riet, tot Lezhë, zo'n 20 km verder, een historische stad waarvan de geschiedenis teruggaat tot zeker de 8ste eeuw v.Chr. Rond 385 voor onze jaartelling werd hier een Griekse kolonie gesticht door Dionysios I van Syracuse, die een handelsroute wilde vestigen langs de Adriatische kust.

Het zuidwesten

Het zuidwesten van Albanië heeft alle ingrediënten voor een complete vakantie. Mangrovebos en kroeskoppelikanen in Divjakë, de betoverende stad van duizend ramen Berat, het kleurige Fier, het verlaten Olympia. Vlorë, waar het verkeer als olie door de stoplichtloze straten stroomt, Gjirokastër met zijn stille kasteel en straten vol boetiekjes en het Bijbelse landschap in militair gebied dat Orikom heet. Aan de kust de luxe van een Riviëra, en in de zuidelijkste punt het absoluut wonderbaarlijke Butrint, een van de grootste denkbare snoepwinkels voor archeologen. Tijden en sferen lopen op een magische manier door elkaar heen in dit deel van het land.

< Vrouw in meditatie in Dukat-Fshat.

Visvangconstructie in de verbindingsstroom tussen meer en zee.

DIVJAKË-KARAVASTA

Aan de kust ter hoogte van de stad Lushnjë ligt het nationaal park Divjakë-Karavasta, een uniek moerasgebied met zeedennen en mangrovebos, die samen met de lagune het broedgebied en winterverblijf vormen van rond de 90 soorten vogels. De Lagune van Karavasta wordt van de zee gescheiden door brede stroken strand en drassige eilandjes. Hoofdbewoners zijn de voor ons exotische kroeskoppelikanen, waarvan het aantal in dit park naar schatting 5% vertegenwoordigt van de totale populatie in Europa. Alleen al deze pelikanen eten dagelijks zo'n 1,5 kg vis. Het parkmanagement doet zijn best de stand op peil te houden met een verantwoord visbeleid, waarbij slechts enkele tientallen lokale vissers een vergunning krijgen. Zij maken gebruik van de traditionele *dajlan* of *rezi*, een constructie die de vissen bij het uitstromende tij tegenhoudt met in de grond staande pijpen.

De smaak van pionieren

Je bereikt het park aan de noordkant via Divjakë. Bij de bocht van de weg die hiervandaan naar het strand loopt is in 2018 een mooi toeristisch informatiepunt geopend dat dagelijks geopend zou moeten zijn. Hier kun je een kaart van het gebied krijgen, fietsen huren en tochten regelen met een kleine boot over het ondiepe water van de lagune waar de pelikanen op een eilandje nestelen, broeden en hun jongen grootbrengen.

Vanaf de toegang tot het park loopt een honderden meters lang plankier over het drassige land naar het informatiepunt, waar ook een uitkijktoren staat.

Het nieuwe paard van Ali Kali?

ALI KALI, OBER TE PAARD

Een grote toeristenmagneet in het park van Divjakë-Karavasta was jarenlang het restaurant van Ali Kali. Ali serveerde het eten – hou je vast – gezeten op een wit paard. Zonder menu en in niet-afzienbare hoeveelheden, klos klos, nog een stuk vlees, klos klos, verse vis, brood en wat huisgemaakte honing. Helaas voor iedereen die het niet mee heeft mogen maken, zijn Ali en zijn paard rond 2010 met pensioen gegaan. Volgens sommigen is er een nieuwe Ali Kali opgestaan. Misschien een uitdaging hem te vinden?

Ook is er een mooie houten loopbrug die het strand verbindt met een klein zandeiland vol rieten parasols en bijbehorende voorzieningen. Interessant, hoewel wat treurig, is de grote hoeveelheid leegstaande hotels en bars op de landstrook tussen de zee en de lagune. De verlaten wildgroei is het resultaat van de anarchie na het debacle met de piramidefondsen in 1997 (zie p. 226). Uit woede over het bedrog eigenden mensen zich grond toe en zijn in het wilde weg gaan bouwen. Velen van hen vertrokken toen de regering Rama daar onlangs maatregelen tegen nam. Sommige van de huidige restaurants in het park hebben een vergunning gekregen, andere zijn in feite illegaal. Het zal de kenners niet ontgaan: je proeft hier de wilde smaak van pionieren. Bij de grote ondernemers zijn de mogelijkheden van het park en de nieuwe koers niet onopgemerkt gebleven. Sinds 2014 waren er plannen voor het bouwen van een resort voor het krankzinnige aantal van 18.000 toeristen. Natuurkenners sloegen alarm: het zou de doodsteek betekenen voor het unieke ecosysteem van dit gebied. Inmiddels lijkt het gezonde verstand van de beleidsmakers het te hebben gewonnen. Nu verrijzen onder andere bij Golem, tussen Divjakë en Durrës, de glimmende resorts voor massaal strandtoerisme.

BELANGRIJKE ADRESSEN EN TELEFOONNUMMERS

Ambassades en consulaten in Albanië

- Nederlandse ambassade, Rruga Asim Zeneli 10, Tirana, tel. +355 42 240 828, e-mail: tir@minbuza.nl, nederlandwereldwijd.nl/landen/albanie. Bezoek op afspraak.
- Belgische consulaat, Rruga Marin Barleti – Palati 307, 9001 Lushnjë, tel +355 68 202 41 56, e-mail: consubelalb@hotmail.com. Bezoek op afspraak.

Ambassades en consulaten in Nederland en België

- Albanese ambassade, Hoge Nieuwstraat 22, 2514 EL Den Haag, tel. +31 70 427 2101, e-mail: embassy.hague@mfa.gov.al, ambasadat.gov.al/netherlands/en.
- Albanese ambassade, Louizalaan 179, 1050 Brussel, tel. + 32 2 640 14 22, e-mail: embassy.brussels@mfa.gov.al, ambasadat.gov.al/belgium/en.

REISDOCUMENTEN

Om Albanië binnen te komen moet je een paspoort of identiteitskaart hebben met een geldigheid van nog drie maanden. Reis je met een minderjarig kind dan heb je toestemming nodig van de ouder(s) met gezag, raadpleeg hiervoor de site van de Rijksoverheid. Kinderen hebben hun eigen reisdocument nodig. Maak voor de zekerheid van alle documenten een kopie.

REIZEN NAAR ALBANIË

Vliegtuig

Wizz Air biedt rechtstreeks vluchten naar Tirana vanaf Eindhoven en vanaf Brussel. Diverse maatschappijen, waaronder Austrian, Lufthansa en Swiss, vliegen vanaf Amsterdam met een tussenstop.

Veerdiensten

Een leuk alternatief kan zijn om een stuk te vliegen en een stuk over water te gaan. Reguliere veerdiensten zijn die van Ancona, Triëst, Bari en Brindisi naar Durrës en vice versa, tussen Brindisi en Vlorë en tussen Korfoe en Sarandë. Kijk voor de mogelijkheden op directferries.nl.

Eigen vervoer

Ga je met je eigen auto, camper of motor naar Albanië, kijk dan op de site van de ANWB voor informatie over de route, reisdocumenten en pechhulp. Reizen met de trein tot in Albanië zit er voorlopig niet in. Het landelijk spoorwegennet is dusdanig verouderd dat alleen op de lijn Shkodër, Durrës,